

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

DYFODOL ADDYG DRYDYDDOL YNG NGHYMRU

Crynodeb o'r pum her a galwadau am gyflwyniadau

CYNNWYS

<u>Rhan 1 - Cyd-destun a chrynodeb</u>	4
<u>Rhan 2 - Heriau</u>	8
<u>Cyfranogiad a chyfle cyfartal</u>	9
<u>Newid demograffig a dysgu gydol oes</u>	10
<u>Cystadleuaeth a chydweithio</u>	11
<u>Cynaliadwyedd ariannol</u>	12
<u>Cyflawni ar gyfer yr economi</u>	13
<u>Rhan 3 - Galwad am gyflwyniadau</u>	15

Mae'r ddogfen hon yn crynhoi'r prif heriau. [Gweler](#) y fersiwn fanwl am fwy o wybodaeth.

OGIL

© Hawlfraint y Goron 2026
WG53899
ISBN Digidol 978-1-80633-990-7

01

CYD-DESTUN A CHRYNODEB

Rhan 1 - Cyd-destun a chrynodeb

Mae addysg drydyddol yng Nghymru yn cwmpasu'r holl ddarpariaeth addysg a hyfforddiant ôl-16 ar draws amrywiaeth o lefelau, o sgiliau sylfaenol i raddau ôl-raddedig. Mae'r sector addysg drydyddol yng Nghymru yn cynnwys y canlynol:

- Chweched dosbarth ysgolion, sy'n darparu addysg amser llawn yn bennaf ar lefelau 2 a 3 i bobl ifanc rhwng 16 ac 19 oed, yn cael eu goruchwyllo gan awdurdodau lleol.
- Colegau addysg bellach, sy'n darparu amrywiaeth lawn o addysg a hyfforddiant llawn amser a rhan-amser, yn alwedigaethol ac yn academiaidd, o sgiliau sylfaenol i raddau (mewn partneriaeth â phrifysgolion).
- Prifysgolion a darparwyr addysg uwch eraill, sy'n darparu graddau llawn amser a rhan-amser a chysiau addysg uwch eraill o lefelau 4 i 7, yn ogystal â gweithgarwch ymchwil ac arloesi helaeth.
- Darparwyr prentisiaethau a hyfforddiant, sy'n darparu prentisiaethau mewn partneriaeth â chyflogwyr yn bennaf.
- Dysgu oedolion yn y gymuned, darpariaeth ran-amser sgiliau sylfaenol a lefel is yn bennaf, a ddarperir gan awdurdodau lleol.

Ers 2024, mae'r sector amrywiol a chymhleth hwn wedi cael ei ariannu a'i oruchwyllo gan Medr, corff a noddir gan Lywodraeth Cymru a sefydlwyd gan Ddeddf Addysg Drydyddol ac Ymchwil (Cymru) 2022.

Fel y noda'r Gweinidog yn y rhagair, mae sector addysg drydyddol ac ymchwil ffyniannus yn amhrisiadwy i Gymru lewyrchus, decach a mwy cyfartal. Bob blwyddyn, mae miloedd o ddysgwyr yn elwa ar sgiliau newydd, safbwyntiau newydd a gwybodaeth newydd drwy gymryd rhan mewn addysg a hyfforddiant ar bob lefel. Mae busnesau a chyrff cyhoeddus yn dibynnu ar yr hyfforddiant a'r datblygiad hwn i wella eu nwyddau a'u gwasanaethau. Mae gweithgarwch ymchwil ac arloesi yn cynhyrchu syniadau a datblygiadau arloesol newydd i wella cynnyrch, ffyrdd o weithio, a thrawsnewid bywydau pobl.

Fodd bynnag, mae newidiadau yn y byd ehangach - mewn demograffeg, yn yr economi, mewn cyllid cyhoeddus, mewn diwylliant a disgwyliadau dysgwyr o ran addysg a hyfforddiant - yn mynnu bod addysg drydyddol yn newid yn ei thro. Mae llawer o'r ffordd y mae'r sector yn gweithredu wedi'i seilio ar brosesau traddodiadol sydd wedi'u gwreiddio'n ddwfn. Mae cryfderau a llwyddiannau sefydliadau addysg drydyddol yng Nghymru yn dibynnu i raddau helaeth ar y ffyrdd sefydledig hyn o weithio. Ond mae heriau'r degawdau nesaf yn gofyn am adolygiad sylfaenol o sut mae addysg drydyddol yn cael ei chynllunio, ei threfnu a'i darparu yng Nghymru.

Mae'r papur hwn yn nodi'r hyn y mae Llywodraeth Cymru yn credu yw'r pum her allweddol ar gyfer addysg drydyddol yng Nghymru. Mae'n cyflwyno amrywiaeth eang o dystiolaeth i archwilio'r heriau hyn ymhellach. Nid yw'r dystiolaeth a gyflwynir yn gynhwysfawr - fel y nodir yn Rhan 3, mae amrywiaeth o waith ymchwil a chasglu tystiolaeth yn cael ei wneud a fydd yn ehangu ymhellach ar yr hyn rydym yn ei gyflwyno yma. Mae'n cyd-fynd â phapur hirach, mwy manwl, sy'n nodi ystod o dystiolaeth sy'n sail i'r asesiadau hyn.

Dyma'r pum her:

- Cyfranogiad a chyfle cyfartal - sicrhau bod pawb, waeth beth fo'u cefndir, yn gallu cael mynediad at addysg bellach ac addysg uwch a llwyddo ynddi.
- Newid demograffig a dysgu gydol oes - ymateb i boblogaeth sy'n heneiddio a chefnogi dysgu gydol oes.
- Cystadleuaeth a chydweithio - cefnogi gwaith partneriaeth cryf ar draws y sector.
- Cynaliadwyedd ariannol - sicrhau bod sefydliadau'n gallu darparu addysg ac ymchwil o ansawdd uchel ar sail ariannol gadarn.
- Cyflawni ar gyfer economi'r dyfodol - cysoni addysg ag anghenion yr economi sy'n esblygu.

Mae'r papur yn nodi'n glir mai prin yw'r opsiynau hawdd ar gyfer mynd i'r afael â'r heriau a nodwyd. Bydd unrhyw ymateb polisi yn gofyn am ystyried cyfaddawdau anodd, blaenoriaethu adnoddau cyfyngedig, a ffocws clir ar y gweithgareddau mwyaf effeithiol a gwerthfawr sy'n sicrhau canlyniadau gwell i ddysgwyr, cymdeithas a'r economi.

Bwriad y papur yw gwahodd rhanddeiliaid - darparwyr addysg drydyddol, dysgwyr a chynrychiolwyr staff, yn ogystal â busnesau, darparwyr gwasanaethau cyhoeddus, arbenigwyr yn y sector, a phartïon eraill sydd â diddordeb yng Nghymru a thu hwnt - i nodi a chyflwyno rhagor o dystiolaeth a gwybodaeth sy'n ategu ac yn herio'r hyn rydym yn ei gyflwyno yma.

Yn ystod y cyfnod cyflwyno, bydd Llywodraeth Cymru yn ymgysylltu â rhanddeiliaid allweddol. Bydd y Gweinidog hefyd yn cynnull cyfarfodydd pellach o Grŵp Cyngori'r Gweinidog ar Addysg Drydyddol, gan ddod â'r amrywiaeth eang o safbwyntiau ar draws y sector at ei gilydd i'w hystyried a'u trafod. Rydym yn gobeithio y bydd y trafodaethau hyn yn llywio ymatebion rhanddeiliaid ymhellach.

Bydd y sylwadau a gyflwynir gan randdeiliaid mewn ymateb i'r papur hwn yn galluogi swyddogion Llywodraeth Cymru i baratoi ar gyfer tymor newydd y Senedd, ac i weithio ar unwaith gyda'r llywodraeth a etholwyd i fynd i'r afael â'r heriau a nodwyd, i ddatblygu ymateb polisi sy'n seiliedig ar dystiolaeth o ansawdd da a safbwyntiau ystyriol rhanddeiliaid.

Mae hon yn ddogfen gryno lefel uchel sy'n cynnwys trosolwg o'r heriau, ynghyd â chwestiynau i randdeiliaid. Mae papur mwy helaeth ar gael yma.

02

HERIAU

Rhan 2 – Heriau

Cyfranogiad a chyfle cyfartal

- Mae cynyddu cyfranogiad mewn addysg drydyddol yn hanfodol ar gyfer adeiladu gweithlu mwy medrus, cefnogi cynhyrchiant, a hyrwyddo canlyniadau cymdeithasol ac economaidd i unigolion a chymdeithas.
- Mae Cymru'n wynebu heriau parhaus gyda chyfraddau cyfranogiad ôl-16 sy'n llusgo y tu ôl i wledydd eraill y DU a chymaryddion rhyngwladol, gyda llai o ddilyniant i lefelau cymwysterau uwch a chyfraddau uwch o bobl ifanc nad ydynt mewn addysg, cyflogaeth na hyfforddiant.
- Yn ystod y blynyddoedd diwethaf, mae cyfraddau dilyniant o addysg orfodol i addysg ôl-16 wedi sefydlogi, gyda newid nodedig tuag at golegau addysg bellach a llwybrau galwedigaethol, yn enwedig ar lefelau cymwysterau is.
- Mae'r gostyngiad mewn cofrestriadau chweched dosbarth yn cael ei wrthbwysu gan dwf mewn colegau addysg bellach, gan adlewyrchu dewisiadau newidiol dysgwyr a darpariaeth addysgol leol.
- Mae prentisiaethau'n parhau i fod yn lleiafrif o'r ddarpariaeth gan ddysgwyr iau, gyda'r rhan fwyaf yn cael eu gwneud gan grwpiau oedran hŷn.
- Mae mwy o gyfranogiad mewn llwybrau galwedigaethol a thechnegol yn arwain at gostau ychwanegol ar gyfer gwasanaethau darparu a chefnogi, yn enwedig i ddysgwyr ar gyrsiau lefel is a allai fod angen mwy o amser a chymorth i gyrraedd lefelau cymwysterau uwch.
- Mae cyfraddau dilyniant i addysg uwch o'r ysgol neu'r coleg yn 18 oed yn is yng Nghymru nag yng ngwledydd eraill y DU, er bod cyfranogiad cyffredinol mewn addysg uwch yn cynyddu gydag oedran oherwydd lefelau uwch o gofrestru myfyrwyr rhan-amser a myfyrwyr aeddfed.
- Mae anghydraddoldebau parhaus yn bodoli o ran cyfranogiad mewn addysg drydyddol, gyda chefnidir economaidd-gymdeithasol, rhywedd ac anabledd i gyd yn dylanwadu ar fynediad, cyrhaeddiad a llwybrau dilyniant.
- Mae'r ddarpariaeth addysg drydyddol cyfrwng Cymraeg a dwyieithog wedi'i chrynhui mewn chweched dosbarth ysgolion, gyda cholegau addysg bellach a darparwyr dysgu seiliedig ar waith yn cynnig cyfleoedd mwy cyfyngedig.
- Gallai patrymau newidiol mewn darpariaeth addysg drydyddol greu heriau newydd ar gyfer sicrhau darpariaeth cyfrwng Cymraeg eang a hygyrch, yn enwedig mewn colegau addysg bellach ac mewn addysg uwch.

Newid demograffig a dysgu gydol oes

Rhaid i sector addysg drydyddol Cymru fod yn barod am ostyngiad yn nifer y bobl ifanc a phoblogaeth sy'n heneiddio. Rhaid i sefydliadau addasu eu strategaethau cynllunio, staffio a darparu i ymateb i newidiadau demograffig lleol ac anghenion amrywiol cymunedau.

- Gallai'r gostyngiadau a ragwelir mewn pobl ifanc gyflwyno heriau ariannol a gweithredol i ddarparwyr addysg, yn enwedig mewn rhanbarthau gwledig a llai poblog.
- Bydd angen i bolisi ganolbwyntio fwyfwy ar gynnig cyfleoedd hyblyg a rhan-amser i ddysgwyr o bob oed ac ar bob lefel, yn enwedig i'r rheini sydd eisoes mewn gwaith.
- Mae lefelau cymwysterau isel yn dal yn gysylltiedig â diweithdra uwch, gan danlinellu pwysigrwydd ymyriadau wedi'u targedu ar gyfer dysgu oedolion a datblygu sgiliau, yn enwedig mewn meysydd sgiliau sylfaenol fel llythrennedd a rhifedd, yn ogystal â hyfforddiant galwedigaethol.
- Mae tueddiadau diweddar yn dangos cynnydd mewn dysgwyr rhan-amser a phrentisiaethau ar draws amrywiaeth oedran eang, gyda sefydliadau addysg uwch yn profi cofrestriadau rhan-amser cyson.
- Gallai polisi yn y dyfodol adeiladu ar lwyddiannau gan gynnwys cymorth i fyfyrwyr rhan-amser a Chyfrifon Dysgu Personol, yn ogystal â'r cyfleoedd hyfforddi gydol oes a ddarperir gan brentisiaethau.

Cystadleuaeth a chydweithio

- Mae'r sector addysg drydyddol yng Nghymru yn gweld newidiadau sylweddol yn nifer y dysgwyr, dewisiadau pwnc a galw, gydag amrywiadau mewn tueddiadau ar draws chweched dosbarth ysgolion, addysg bellach a phrifysgolion. Gall cystadleuaeth yn yr amgylchedd hwn fod yn niweidiol i gynaliadwyedd hirdymor rhai darparwyr a darpariaeth.
- Yn gyffredinol, mae gostyngiad yn nifer y cofrestriadau chweched dosbarth mewn ysgolion. Mae rhai awdurdodau lleol yn adolygu trefniadaeth eu darpariaeth ôl-16, gyda goblygiadau o ran ehangder a hygyrchedd y cwricwlwm, gan gynnwys addysg cyfrwng Cymraeg. Mae colegau addysg bellach yn denu cyfran gynyddol o ddysgwyr ôl-16.
- Efallai fod cystadleuaeth rhwng ysgolion a cholegau yn tanseilio'r angen i roi cyngor clir a diduedd i bobl ifanc ar eu dewisiadau ôl-16.
- Mae cystadleuaeth yn y farchnad rhwng prifysgolion ledled y DU ac ehangu ymosodol gan rai prifysgolion tariff uwch wedi cael effaith niweidiol ar sefyllfa ariannol rhai sefydliadau a chynaliadwyedd rhai cyrsiau, yn enwedig yng Nghymru. Gall ailstrwythuro darpariaeth heb ei gynllunio a heb ei gydlynw beryglu 'mannau oer' o ran darpariaeth.
- Mae recriwtio myfyrwyr rhyngwladol wedi dod yn fwyfwy pwysig ar gyfer cyllid prifysgolion, er bod newidiadau rheoleiddio diweddar yn golygu na ellir dibynnu ar dwf pellach.
- Mae llawer o enghreifftiau presennol o gydweithio effeithiol rhwng ysgolion, colegau a phrifysgolion, sy'n gallu helpu i ehangu opsiynau cwricwlwm, sicrhau canllawiau diduedd i ddysgwyr, a chreu arbedion effeithlonrwydd o ran costau.

Cynaliadwyedd ariannol

- Mae Llywodraeth Cymru yn parhau i fuddsoddi'n sylweddol mewn addysg drydyddol a phrentisiaethau, gan gynnwys cyllid ar gyfer refeniw, cyfalaf a benthyciadau myfyrwyr.
- Mae heriau ariannol yn cynyddu i ysgolion, colegau a phrifysgolion, wedi'u yrru gan gostau cynyddol, gostyngiadau mewn incwm fesul myfyriwr, ac mewn rhai achosion, gostyngiad yn nifer y myfyrwyr.
- Mae colegau addysg bellach yn wynebu pwysau o ganlyniad i niferoedd cynyddol o ddysgwyr ac anghenion cymorth cymhleth, gyda chyllid cyfyngedig ar gael nad yw'n gyllid craidd. Er gwaethaf sefydlogrwydd ariannol cyffredinol, mae colegau'n dweud bod llai o arian dros ben a llai o hylifedd, sy'n dangos amodau ariannol tynnach.
- Mae prifysgolion wedi gweld gwasgfa mewn incwm tymor real fesul myfyriwr, yn ogystal â mwy o gystadleuaeth ddomestig a rhyngwladol a cholli cyllid ymchwil Ewropeaidd, gan arwain at dorri costau ac ailstrwythuro sylweddol.
- Mae cymorth i fyfyrwyr Llywodraeth Cymru wedi dod yn fwyfwy dibynnol ar gynnydd mewn benthyciadau, ond mae cyfyngiadau ar y gyllideb yn cyfyngu ar ehangu pellach. Mae telerau ad-dalu benthyciadau Cymru yn dal yn fwy cynyddol nag yn Lloegr, ond efallai y bydd angen eu hadolygu.
- Mae pwysau costau byw yn parhau i fod yn sylweddol ymysg dysgwyr, yn enwedig y rheini o gefndiroedd difreintiedig. Mae cynlluniau diweddar i leihau costau teithio a chynyddu cymorth costau byw (Lwfans Cynhaliaeth Addysg a Grant Dysgu Llywodraeth Cymru) i ddysgwyr wedi helpu, ond mae pryderon ehangach o ran mynediad a fforddiadwyedd yn parhau, gyda dadansoddiad pellach yn parhau.
- Er gwaethaf cymorth cynhaliaeth cymharol hael o'i gymharu â gweddill y DU, mae caledi ariannol a mwy o gyflogaeth i fyfyrwyr yn parhau mewn addysg uwch oherwydd pwysau costau byw.
- Gyda rhagolygon hirdymor cyfyngedig ar gyfer arian cyhoeddus, bydd angen i Lywodraeth Cymru ystyried ble bydd buddsoddi mewn sefydliadau addysg drydyddol a chymorth i fyfyrwyr yn cael yr effaith fwyaf.

Cyflawni ar gyfer yr economi

- Mae addysg drydyddol yng Nghymru yn hanfodol ar gyfer gwella canlyniadau economaidd a llesiant yn y dyfodol yn sgil ei heffaith ar gynhyrchiant ac enillion.
- Mae yna dystiolaeth sylweddol i gefnogi manteision economaidd preifat a chymdeithasol addysg uwch, ond mae llai o wybodaeth am ganlyniadau amrywiol gwahanol lwybrau addysg bellach.
- Mae adenillion addysg yn amrywio'n sylweddol yn ôl y pwnc a'r math o gymhwyster; mae rhai meysydd yn arwain at fanteision economaidd uchel, tra bod eraill yn cynnig adenillion mwy cyfyngedig ac, mewn lleiafrif o achosion, adenillion negyddol, gyda chymhorthdal cyhoeddus sylweddol.
- Yn gyffredinol, mae cyllid cyhoeddus yn cael ei ddosbarthu'n gyfartal ar draws cyrsiau a chymwysterau, a phrin yw'r cysoni â'r adenillion economaidd neu gymdeithasol gwirioneddol.
- Mae cymorth myfyrwyr Llywodraeth Cymru wedi dod yn fwyfwy dibynnol ar gynnydd mewn benthyciadau myfyrwyr, ond mae cyfyngiadau cyllidebol yn cyfyngu ar ehangu pellach. Mae telerau ad-dalu benthyciadau myfyrwyr Cymru yn parhau'n fwy blaengar nag yn Lloegr, ond efallai y bydd angen eu hadolygu.
- Mae addysg a hyfforddiant galwedigaethol yn dod yn fwyfwy poblogaidd ac yn chwarae rhan hollbwysig i gyflawni blaenoriaethau economaidd Cymru, ond mae'r ddarpariaeth yn dameidiog, ac nid oes cysondeb o ran sicrhau bod y ddarpariaeth yn cyd-fynd ag anghenion y farchnad lafur. Mae yna ddiffyg llwybrau cynnydd clir, mae'r mynediad at opsiynau dwyieithog yn anghyson, ac felly hefyd yr arweiniad i ddysgwyr sy'n dilyn llwybrau galwedigaethol.
- Mae cyllid ymchwil ac arloesi ym mhrifysgolion Cymru yn newid mewn ymateb i newidiadau yng nghyllid y DU a'r UE, gyda phwyslais cynyddol ar arbenigo a chydweithio i sicrhau grantiau cystadleuol. Mae angen i Lywodraeth Cymru a'r sector AU weithio gyda'i gilydd i sicrhau cymaint â phosibl o'r incwm sydd ar gael ar gyfer y DU gyfan a chanolbwyntio ar feysydd cryfder allweddol, sy'n cyd-fynd â'r blaenoriaethau economaidd.
- Mae newidiadau technolegol ac economaidd, yn enwedig twf deallusrwydd artiffisial, yn creu ansicrwydd ynghylch anghenion sgiliau yn y dyfodol ond maent hefyd yn cynnig cyfleoedd i bersonoli addysg a gwella prosesau sefydliadol.

03

GALWAD AM GYFLWYNIADAU

Rhan 3 – Galwad am Gyflwyniadau

Cwestiynau i ymatebwyr

Mae Llywodraeth Cymru yn gofyn am fewnbwn rhanddeiliaid allweddol, gan gynnwys darparwyr addysg drydyddol, dysgwyr a chynrychiolwyr staff, yn ogystal â busnesau, darparwyr gwasanaethau cyhoeddus, arbenigwyr yn y sector, a phartïon eraill sydd â diddordeb yng Nghymru a thu hwnt, ar yr heriau a nodir yn y papur hwn.

Rydym wedi gofyn 24 o gwestiynau allweddol sy'n canolbwyntio ar y meysydd lle bydd hi'n fwyaf defnyddiol inni gael rhagor o wybodaeth er mwyn llunio polisiâu yn y dyfodol. Rydym yn awyddus i'r ymatebion ganolbwyntio ar y pethau canlynol yn benodol:

- Rhagor o fanylion am yr heriau yr ydym wedi'u hamlinellu, wedi'u hategu gan ddata a thystiolaeth lle bo hynny'n bosibl, neu gan gydnabod bylchau yn y data a'r dystiolaeth sydd ar gael.
- Enghreifftiau o ymarfer perthnasol mewn addysg drydyddol yn y byd go iawn sy'n mynd i'r afael â'r heriau a amlinellir.
- Cymariaethau perthnasol â gweddill y DU a gwledydd eraill, gan gynnwys sut mae gwledydd eraill yn mynd i'r afael â'r heriau hyn.

Mae manylion llawn am yr alwad am gyflwyniadau, gan gynnwys cwestiynau a sut i gyflwyno'ch ymateb, ar gael ar [wefan Llywodraeth Cymru](#).